

Vanskelige økonomiske forhold

Taler

Nicolai Rygg

Dato

21 februar 1922

Sted

Norges Bank, Oslo

Omstendigheter

Sentralbanksjefens årstale

- 1 Saa vanskelig som de økonomiske forhold har ligget an i det forløpne aar, er det klart at Norges Banks virksomhet har været i sterk grad præget derav. Man kan vel uten at overdrive si at stillingen tildels har været broget. I en saadan tid er det naturlig at vi møtes repræsentanter fra alle Norges Banks avdelinger; for vi ser
- 5 nu bedre end ellers, hvor vort lands næringsliv er kjedet sammen, hvor nær de forskjellige dele av landet hører sammen, og hvor viktig det derfor er at vi arbeider i nær forstaaelse med hverandre.

- 10 Det er blit mode at betegne den utvikling vi nu gjennomløper, som en deflation, uten at man altid gjør sig det klart hvad man mener med uttrykket. Ikke sjelden legger man ind deri, at det er bankpolitiske foranstaltninger som er den bestemmende aarsak, og at begivenhetenes utvikling i det væsentlige er resultater av en maalbevist politik. I virkeligheten innskrænker denne sig til den mere beskedne, at virke regulerende paa de forhold som utviklingen selv skaper.

- 15 Det karakteristiske for det tilbakeslag som fandt sted i 1920, var at kjøpeevnen svigtet i saa sterk grad. Markedene blev svake, tildels lukkedes de helt. Kreditbehovet blev dog fremdeles staaende. Det er stimulert under den stigende konjunktur og er blit umættelig. Tiltrods for at inntægtene svigter, og risikoen
- 20 er blit saa meget større, forlanges der yderligere økning av kreditten. En imøtekommelse herav vilde ha ført os paa vilde veie. Kreditmængden har sine grenser og kan ikke utvides utover et passende forhold til de forhaandenværende resourcer; gaar man lenger, indebærer det en betænkelig fare.

- 25 Dette var utgangspunktet for tillægsloven av 26. november 1920 om Norges Bank. Den satte bestemte grænser for seddelutstedelsen. Den gav rum for den seddelutstedelse man dengang hadde, men forutsatte at inndragning skulde ske,

30 eftersom det oppustede kreditsystem skrumpet sammen igjen. Dermed var der definitivt sat en stopper for en videre økning av kreditmidlene. Det blev nødvendig at holde hus med de midler man nu engang disponerer over, og gradvis at redusere farten hvormed der kan skaffes ny kredit. Diskontoen indgaar nu selvsagt som et led i bankens politik, omendskjønt den ikke i den internationale omseting landene imellem har gjenvundet sin normale 35 regulerende evne. Den er et nødvendig led i denne politik og maa bestemmes under hensyn til markedets stilling og avviklingens forløp.

Av de 100 millioner som banken ved nævnte lov fik som ekstraordinær seddelutstedelsesret, er som bekjendt de 75 millioner inddrat.

40

Der er et viktig forhold som man maa være opmerksom paa i den utvikling som nu foregaar. Det prisfald som har fundet sted, er ikke i første linje kommet bankene tilgode. Prisnedgangen kom nemlig ikke indenfra; den opstod ikke paa den maate at produktionen blev billigere, og at de fremstillede produkter fandt 45 villig avsetning til lavere priser; i saa fald vilde efterspørselen efter kredit paa naturlig maate bli forminsket i forhold til prisnedgangen. Prisfaldet kom fordi avsetningen slog feil. Producentene og de handlende blev sittende med sine lagre av dyre varer, ja, produktionen har endog fortsatt til de gamle priser. Dermed blev forretningsstandens stilling meget vanskelig. Den kredit som var 50 ydet dem, stivnet til, og de maatte søke støtte hos bankene, og bankene har atter maattet søke støtte hos Norges Bank. Dette forhold ser vi i alle lande, og vi finder det igjen hos os. I begynnelsen av 1920 androg privatbankenes rediskontering i Norges Bank til ca. 100 millioner kroner. Følger vi tiden fremover, ser vi at bankene trenger øket kredit, og denne har maattet ydes, forat 55 ikke vore næringsveier som har arbeidet under et haardt tryk, skulde bryte sammen. Denne økning fortsætter i 1921, og ved utgangen av aaret er beløpet kommet op i nær 300 millioner kroner. Det har været nødvendig at yde denne hjelp, da stillingen ellers vilde bli uholdbar. Men det sier sig selv at naar denne støtte paakaldes og i en saadan utstrækning, maa Norges Bank ha anledning til 60 at bedømme, hvordan midlene anvendes, og at holde igjen hvor dette er paakrevet. Det er da ogsaa klart at denne utvikling har bragt Norges Bank i nærmere føling med bankene end før.

Den prisnedgang som begyndte høsten 1920, har fortsatt ogsaa i 1921. Faldet var 65 sterkt i begynnelsen av aaret; midt paa sommeren indtraadte der stilstand. Vi er vistnok ikke kommet saa langt ned som i andre lande, men vi kan dog notere at

et stykke vei er tilbakelagt. Farmand's index var i januar 1921: 309 og i januar
iaar: 239, Økonomisk Revue's henholdsvis 341 og 260. Leveomkostingene er i
70 aarets løp gaat ned fra 335 til 270. Danmark og Sverige er naadd ned til 212.

Tildels kan man støte paa betragtninger over al den rikdom som er gaat tapt i
det sidste par aar gjennem de synkende kurser og værdier, hvorved vor
nationalformue skrumper sammen. Disse værdier har imidlertid aldrig været
75 tilstede som reelle, og billedet blir derfor helt fortegnet. Vi faar efterhaanden
blik for de rette dimensioner igjen.

Prisreduktionen rammet straks en række av vore viktigste næringsveier meget
haardt. Den prisnedgang som er indtraadt paa verdensmarkedet, er
80 voldsommere end man tidligere har oplevet den. Det er imidlertid nødvendig at
være opmerksom paa, at det ikke her dreier sig om en vanlig konjunkturbølge
som trekker sig tilbake; det er noget meget mere. Selve pengevæsenet er blit
forstyrret, og den nødvendige gjenoprettelse fuldbyrdes nu. Paakjendingen er
derfor saa meget sværere, og der reiser sig en rekke problemer, hvis løsning
85 bereder de største vanskeligheter. De griper ind paa mange omraader, i
vareomsetingen, paa arbeidsmarkedet, og sidst men ikke mindst reiser der sig de
største vanskeligheter ved opgjøret av gjeldsforpligtelser, hvor det efter de
voldsomme forstyrrelser er umulig at opnaa en ordning som er fuldt retfærdig
til alle sider.

90 Jeg kan ikke her gi nogen indgaaende fremstilling av vore næringsveiers stilling i
1921. Det vil bli gjort i vor aarsbereting. Men jeg maa dog gi en oversigt over
enkelte hovedtræk.

95 Der maa først fremheves den forholdsvis gunstige stilling hvori landbruket, vort
bærende erhverv, staar. Under de aar vi har hat med gode inntægter, har der
været gjort betydelige fremskridt, betydelige kapitaler er lagt ned i bedriften, og
adskillig har ogsaa været anvendt til avdragning av gjæld. Prisfaldet som særlig
har gjort sig merkbart i slutten av aaret, gjør nu stillingen vanskeligere, og
100 trykket maa antas at bli sterkere. Men det er en av de lysere sider i vor
økonomiske stilling, at landbruket staar saavidt godt rustet til at motstaa
tilbakeslaget.

I skogsbruket har omslaget været voldsomt, og stagnationen preger aaret 1921.
105 Avsetningen er gaat meget sterkt tilbake, tømmerprisene er faldt betydelig, og

virksomheten er derfor i vinter meget liten.

110 Fiskeriene arbeider som bekjendt under uheldige vilkaar, idet
avsetningsforholdene fremdeles er vanskelige. Værdiutbyttet har været ringe.
Eksporten har for enkelte grener git tildels god fortjeneste, men har for andre
bragt tap.

115 Ogsaa i hvalfangstbedriften meldte reaktionen sig gennem et voldsomt fald i
prisene. Men bedriften har indrettet sig paa det nye grundlag.

I skibsfarten har reaktionen fortsat

120 **Kilde**
www.norges-bank.no

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/vanskelige-okonomiske-forhold>

125

130

135

140